

بررسی تطبیقی حقوق کودکان در شهرسازی ایران و جهان

فائزه توکلیان^{۱*}، نسترن سینایی^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، مهندسی معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد، مهندسی معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران

* ghaazaletavakoliyan@gmail.com

ارسال: بهمن ۹۶ پذیرش: فروردین ۹۷

چکیده

فضاهای شهری، در خدمت بزرگراهها و ماشین‌ها قرار گرفته اند و گسترش این چنینی بافت‌های شهری، آلودگی هوا، ترافیک، تخریب طبیعت و ... را به دنبال دارد. در این میان کودکان به عنوان قشر حساس تر جامعه آسیب بیشتری خواهند دید. از این رو هدف اصلی تحقیق حاضر، توجه بیش از پیش به کودکان در طراحی شهری و در نظر گرفتن روحیات و نیازهای کودکان از فضایی که آنان را دربر می‌گیرد، می‌باشد.

مقاله حاضر با استفاده از روش‌های کیفی، توصیفی، تحلیل محتوا، مقایسه تطبیقی، مطالعات کتابخانه‌ای، درگاه‌های اینترنتی و استفاده از مشارکت کودکان، به کودک و حقوق کودک در شهرسازی کشورهای مختلف و ایران پرداخته می‌شود و سپس مقایسه‌ای تطبیقی در قالب جدول صورت می‌گیرد و نکات مثبت و منفی هر کدام بررسی شده و در انتها راهکارها و پیشنهادهایی از قبیل: استفاده از تنوع رنگی و مبلمان مناسب کودکان، ایجاد احساس امنیت و استقلال فردی کودکان و ... شهری ارائه می‌گردد.

کلمات کلیدی: کودک، حقوق کودک، شهر کودک‌مدار

۱. مقدمه

از آنجایی که تعالی و پیشرفت هر جامعه در داشتن نسلی سالم، توانا و پویاست، تربیت صحیح کودکان، امروزه می‌تواند گامی استوار به سوی ساخت فردایی بهتر باشد. از این رو کودکان می‌بایست به عنوان یک انسان از حقوق طبیعی و قانونی خویش بهره‌مند گردند و براساس برخورداری از این حقوق، رشد و تعالی در آنها که نهایتاً به رشد و تعالی جامعه منتهی می‌گردد محقق گردد. امروزه تقریباً در سرتاسر جهان به‌ویژه در کشورهایی که به توسعه اجتماعی و اقتصادی مطلوب تری دست یافته‌اند، بخش مهمی از منابع مادی و معنوی صرف توجه به مسائل کودکان و حمایت روانی و جسمانی آنان می‌گردد [۱]. علی‌رغم وجود قوانین مصوب و گسترده حقوق کودک و تعمیم مصوبات اعلامیه جهانی حقوق کودک و کنوانسیون‌های آن در کشور و اقدام سازمان‌های حمایت از حقوق کودک، از گذشته دور تا به امروز، رعایت این حقوق برای کودکان با ضعف روبرو بوده است. اگرچه با وجود قوانین و مقررات و تشکیلات مرتبط با کودک هنوز جای کار بسیار است، ولی از سوی دیگر افزایش مسائل مربوط به کودکان در کشور زنگ خطر است که بی‌توجهی به آنها، گسترده‌گی و افزایش بیشتر این مسائل را به دنبال داشته و جامعه را در تضعیف حقوق کودک و تجاوزاتی که به حقوق او می‌شود، در معرض اتهام قرار می‌دهد [۲]. به این منظور، تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به این سوالات است: شهرها چگونه می‌توانند نیازهای کودکان ما را برآورده ساخته و زمینه ساز ارتباط

درست کودک و محیط شوند؟ و اینکه کودکان ما چه تصورات و انتظاراتی از شهر و برنامه‌ریزان شهری دارند؟ این سوالات بر اساس این فرضیات می‌باشد: گمان می‌رود، با رعایت حقوق کودکان در شهرسازی و برآورده کردن حداقل نیازها و انتظارات آنها از محیط پیرامونشان، کودکان به عنوان یک فرد در جامعه مورد توجه قرار می‌گیرند و اینکه میان شهرسازی دوستدار کودک و شکل‌گیری درست شخصیت کودک، همبستگی وجود دارد.

۲. هدف و روش تحقیق

این تحقیق با استفاده از روش‌های کیفی، توصیفی، تحلیل محتوا و مقایسه تطبیقی و با مطالعات کتابخانه‌ای و درگاه‌های اینترنتی و استفاده از مشارکت کودکان، در قالب جامعه آماری شامل پنجاه کودک ۷ تا ۱۲ سال ساکن تهران که خواسته شده است فضای شهری دلخواه خود را نقاشی کنند، به ارزیابی حقوق کودکان در شهرسازی ایران و جهان و بررسی نکات مثبت و منفی آنها می‌پردازد و راهکارهایی جهت ارتقاء شهرهایمان در این خصوص و در راستای هدف تحقیق که در نظر گرفتن حقوق کودکان و مشارکت آنان در طراحی فضاهای شهری و به کارگیری شاخصه‌های شهرهای دوستدار کودک جهان در ایران می‌باشد، ارائه می‌دهد.

۳. مروری بر مطالعات پیشین

تحقیقات و مطالعات زیادی، به ویژه در سال‌های اخیر، در ارتباط با شهر مطلوب و شهر دوستدار کودک انجام شده است، از جمله:

«جین جیکوبز» در سال ۱۹۶۱ در کتاب زندگی و مرگ شهرهای بزرگ آمریکا، پنج معیار را برای محیطی با کیفیت مطلوب بیان می‌کند: ۱. ملحوظ داشتن فعالیت‌های مناسب پیش از توجه به نظم بصری محیط، ۲. استفاده از کاربری مختلط چه به لحاظ تنوع استفاده و چه از نظر حضور ابنیه با قدمت‌های مختلف در یک ناحیه، ۳. توجه به عنصر خیابان، ۴. نفوذپذیر بودن (قابل دسترس بودن) بافت، ۵. اختلاط اجتماعی و انعطاف پذیر بودن فضاها [۳]. کوین لینچ با انتشار «تئوری شکل خوب شهر» در سال ۱۹۸۱ میلادی، حصول کیفیت مناسب طراحی شهری و به تبع آن ارتقاء کیفیت زندگی شهری را در گرو پنج معیار و دو فوق معیار زیر اعلان می‌دارد: ۱. سرزندگی: به مفهوم امکان بقای زیست‌شناختی و جامعه‌شناختی انسان در محیط شهر، ۲. معنی (حس): به معنی نقش‌انگیزی ذهنی و معنادار بودن مکان‌های شهری، ۳. سازگاری: به منظور انطباق فرم شهری با فعالیت‌های گوناگون و مدارهای رفتاری، ۴. دسترسی: به مفهوم سهولت نفوذ فیزیکی به بخش‌های مختلف بافت شهری، ۵. کنترل و نظارت: به مفهوم فراهم بودن امکان انتخاب و مداخله شهروندان در امور مرتبط با مدیریت و استفاده از عرصه‌های همانی، ۶. کارایی: کارا بودن هر یک از معیارهای فوق با توجه به هزینه، ۷. عدالت: پرداخته شدن هزینه معیارها از طریق سازمان یا طبقه اجتماعی که باید برای آن هزینه کنند [۳].

در کتاب «محیط‌های پاسخ‌دهنده» نوشته ای‌ین بنتلی و همکاران، که اولین بار در سال ۱۹۸۵ منتشر شد، هفت معیار کلیدی برای ساختن مکان‌های مطلوب به صورت زیر آمده است: ۱. نفوذپذیری، ۲. گوناگونی، ۳. خوانایی، ۴. انعطاف‌پذیری، ۵. تناسب بصری، ۶. غنای حسی، ۷. رنگ تعلق

لوکوربوزیه - Le corbusier - معمار مشهور، طرحی کارآمد و ساده از برنامه کودکان تنظیم کرده بود که بر اهمیت حضور کودک در شهر تأکید می‌کرد. در شهر درخشان پیشنهادی وی، مدرسه، فضاهای بازی و مجموعه‌های مسکونی که برای زندگی خانوادگی مناسب باشد، در موقعیت‌های مناسبی پیش‌بینی شده است [۴].

در گزارشی تحت عنوان «از کودکان پرسیم، مروری بر فهم کودکان از رفاه» که توسط دانشگاه گریفیت (Griffith) در بخشی از طرح مطالعه شهری برای کودکان انجام شد شش عامل اصلی برای رفاه کودکان در محیط شهری به دست آمد. ۱: افزایش توانایی کودکان برای انتخاب و دسترسی مستقل به دامنه گسترده ای از خدمات، تسهیلات و فعالیت‌ها، ۲: ارتقاء توانایی و ظرفیت کودکان برای شرکت در بازی‌ها و رقابت‌ها در محیط جامعه محلی، ۳: تضمین حقوق کودکان در مورد امنیت و سلامت در فضاهای عمومی شهر، ۴: افزایش توانایی کودکان در احساس امنیت و ارتباط با محیط کالبدی و اجتماعی، ۵: خلق فضاهای و ایجاد حس خوشامدگویی و تعلق برای کودکان، ۶: افزایش فرصت‌ها برای بچه‌ها برای دسترسی به فضاهای سبز و فضاهای طبیعی برای بازی و کسب آرامش [5].

شعبه برای اولین بار در ایران به طور خاص در زمینه مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان کتابی تحت عنوان «آماده سازی شهر برای کودکان» نمونه موردی تهران در سال ۱۳۸۵ تألیف کرده است که ضمن بررسی نحوه برخورد با کودکان، به نیازهای آنان به عنوان اصلی‌ترین گروه‌های اجتماعی شهر اشاره می‌کند و اینکه شهرها چگونه باید به تأمین نیازهای کودکان پردازند و کودکان از شهرها چه انتظاراتی دارند [6].

شاید بتوان گفت اولین توجه جدی به این موضوع پس از زلزله مخرب سال ۱۳۸۲ در بم صورت گرفت به گونه‌ای که سازمان یونسف با همکاری دیگر نهادها، پروژه شهر دوستدار کودک را با هدف «مشارکت جمعی» کودکان تعریف و آن را هدف‌گذاری کرد. در این پروژه کودکان ۶ تا ۱۳ سال مشارکت داشتند و نظرات خود را با روش‌های مختلف ابراز می‌کردند. همچنین از طرف مؤسسه پژوهشی کودکان دنیا، «شهر اوز» در استان فارس برای اولین بار به عنوان شهر دوستدار کودک در فروردین ماه سال ۱۳۸۹ انتخاب شد [7].

۴. تعاریف و دیدگاه‌های نظریه پردازان در خصوص کودک

در این بخش ابتدا مفاهیمی کلی از حقوق، کودک و شهرسازی مطرح شده و سپس به برخی از نظرات اندیشمندان در این خصوص اشاره می‌شود.

حقوق: در فرهنگ فارسی عمید حقوق جمع کلمه حق می‌باشد که به معنی یقین، عدل، نصیب، بهرمندی از چیزی، ملک و مالی است [8].

کودک: در فرهنگ فارسی معین کودک به معنای کوچک، صغیر و فرزندی که به حد بلوغ نرسیده (پسر یا دختر) یا طفل آورده شده است [9]. نظریات جدید روانشناسی، کودک را نه یک موجودیت ذهنی خالی، بلکه توده انباشته از نیازها، انگیزه‌ها، تجسس‌ها، ترغیب‌ها، تخیل‌ها و نیروهای روانی هوشیار می‌شناسد [10].

شهرسازی: شهرسازی عبارت است از طراحی برنامه‌ریزی برای شهرها با در نظر گرفتن احتیاجات اجتماعی و اقتصادی و با توجه به حداقل رساندن مشکلات شهری و پاسخ‌گویی به نیازهای عمومی جمعیت شهری [11].

در تاریخ بشری، کودک و مسائل مربوط به او همواره مورد بحث مجامع و اقوام مختلف بوده و هر قوم یا ملتی، روش‌های ویژه‌ای را در تربیت کودک و نیازهای او برگزیده و اعمال کرده است [2]. در میان اندیشمندان و فلاسفه نیز نظرات مختلفی بر مبنای تعلیم و تربیت کودک ابراز شده است تا بدین وسیله جامعه بشری را با نیکبختی همراه سازند [2]. به برخی از این نظریات اشاره می‌شود:

ژان ژاک روسو (Jean Jacques Rousseau) در سال ۱۷۶۲ اعلام کرد: شیوه تعلیم و تربیت موجود در جامعه، راهی اشتباه را طی می‌کند و کودکانی تحویل اجتماع می‌دهد که افرادی مطیع و بدون قوه تحلیل و تصمیم‌گیری هستند. تعلیم و تربیت باید جریانی شادی بخش بوده تا کودک به آن راغب باشد [12]. او اعتقاد داشت که رشد و تکامل استعدادها و رفتار باید به صورت طبیعی و بدون مداخله جامعه صورت گیرد. پستالوزی (Pestalozzi, 1746-1827)، نظریات خود را در امتداد نظریات

روسو دنبال نمود و در اواخر قرن هجده، فروبل (Frobel, 1782-1852), برای نخستین بار اقدام به تأسیس کودکان نمود. و یا در قرن نوزدهم، اندیشمندانی چون ویلهلم پریر (Priier) و استانلی هال (Hall) در رابطه با محتویات ذهن کودک به تحقیق پرداختند و به تدریج کودک به عنوان فرد مورد توجه قرار گرفت [۱۳].

جان لاک، نیز معتقد بود: باید به کودکان این امکان را داد که در هر زمان که ممکن باشد، در فضای باز به بازی پردازند [۴].

ژان پیازه، یکی از مشهورترین روان شناسان کودک، در خصوص رشد و یادگیری کودک معتقد است، کودکان جهان هستی را متفاوت از بزرگسالان می بینند و آنها از راه تجربه مستقیم با محیط پیرامون به درک و فهم امور می پردازند [۳]. هارت، (۱۹۸۲) نویسنده و روانشناس دیگری معتقد است: میان حقوق کودکان که از آن دفاع می شود و حقوقی که در واقع برای کودکان وجود دارد، مغایرت های فاحشی به چشم می خورد [14]. سایر اندیشمندان و فلاسفه غربی نیز هر یک در باب تعلیم و تربیت کودک نظراتی را ابراز داشته اند. در دنیای شرق و در سرزمین های اسلامی نیز اندیشمندان و فلاسفه دیگر هر یک به نوعی آرمانشهر خود را متصور شده اند که غالباً به تعلیم و تربیت کودک و روند رشد او به عنوان زیربنا و مبنای رشد جامعه اشاره دارد. از آن جمله می توان به نظرات ابن خلدون، سهروردی، فارابی، نظامی و شیخ بهایی اشاره داشت (جدول شماره ۱) [۲].

جدول شماره ۱- دیدگاه نظریه پردازان مختلف در مورد حقوق کودکان در شهرسازی

نظریه پرداز	سال	دیدگاه
جان لاک	۱۷۰۴-۱۶۳۲	امکان بازی در فضای باز را به کودکان داد
ژان ژاک روسو	۱۷۶۲	رشد و تکامل استعدادها و رفتار باید به صورت طبیعی و بدون مداخله جامعه صورت گیرد
پستالوزی	۱۸۲۷-۱۷۴۶	دنبال کردن نظریات روسو
فروبل	۱۷۸۲-۱۸۵۲	برای نخستین بار اقدام به تأسیس کودکان نمود
ویلهلم پریر	۱۸۸۲	پرداختن به محتویات ذهن کودک و شناختن آن به عنوان فرد
استانلی هال	۱۸۴۴-۱۹۲۴	پرداختن به محتویات ذهن کودک و شناختن آن به عنوان فرد
ژان پیازه	۱۸۸۶-۱۹۸۰	کودکان از راه تجربه مستقیم با محیط پیرامون به درک و فهم امور می پردازند
هارت	۱۹۸۲	مغایرت فاحشی بین تئوری حقوق کودکان و آنچه انجام می شود

۵. حقوق کودک

اولین قدم قانونی برای حمایت از حقوق کودکان در دوران معاصر در حد جهانی، بعد از جنگ جهانی اول و در سال ۱۹۲۳ میلادی (۱۳۰۳ شمسی) به علت پیامدهای جنگ و آسیب هایی که از این راه بر کودکان وارد آمد توسط جامعه ملل در ژنو تنظیم گردید که بیشتر در زمینه تغذیه، بهداشت و مسکن برای کودکان جنگ زده و آواره و حمایت از آنان در برابر آسیب های جسمی و روانی ناشی از جنگ را در بر می گرفت. این اعلامیه در سال ۱۹۲۴ (۱۳۰۳ شمسی) تصویب گردید. بعد از آن در سال ۱۹۴۸ (۱۳۲۷ شمسی) اعلامیه جهانی حقوق بشر تصویب گردید که در آن به طور محدود به حقوق کودکان اشاره گردید. اما وضعیت خاص کودکان و تضييع حقوق آنها به ویژه در مخاصمات مسلحانه و آسیب پذیری این قشر در طول جنگ جهانی دوم، ضرورت توجه به حقوق کودکان و حمایت از آنان را در یک سند خاص و مجزا مشخص نمود که بر این اساس در سال ۱۹۵۹ (۱۳۳۸ شمسی) متن اعلامیه جهانی حقوق کودک توسط کمیسیون حقوق بشر به شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل ارائه گردید و در بیستم نوامبر همان سال مورد تصویب قرار گرفت که در واقع اساس و بنیاد کنوانسیون حقوق کودک را پی ریزی نمود [۱] و سی سال بعد در سال ۱۹۸۹ میلادی نیز پیمان جهانی حقوق کودک تصویب گردید.

پیمان نامه جهانی حقوق کودک، یک معاهده بین المللی است که به تعریف حقوق کودک پرداخته و از دیدگاه پیمان، کودک شامل کلیه افراد زیر ۱۸ سال می باشد، مگر اینکه قانون ملی قابل اعمال، سن قانونی را کمتر تعیین کرده باشد. در ۴۱ ماده پیمان حقوق کودک، مسئولیت دولت ها برای تضمین برخورداری عاری از تبعیض کودکان از حقوق زیر تعیین شده است:

۱. برخورداری از حمایت و مساعدت ویژه
۲. دسترسی به خدماتی از قبیل تحصیل و درمان
۳. رشد شخصیت، توانایی و استعدادها
۴. رشد در محیطی توأم با خوشبختی، محبت و تفاهم
۵. مطلع بودن از حقوق خود و مشارکت در تحقق این حقوق [۱]

در سپتامبر سال ۲۰۰۰ میلادی، دبیرخانه جهانی شهرهای دوستدار کودکان (CFC) ایجاد شد، تا این حمایت را انجام دهد و نیز مرجعی برای این کار باشد. سازمان CFC اصول کلی را درباره حمایت از رشد شهرهای مطلوب کودکان و رشد همکاری های دیگر آماده کرد [۶]. در کتاب آماده سازی شهر برای کودکان، نوشته اسماعیل شیعه، در خصوص کشورهای توسعه یافته آمده است: " گذشته از برنامه هایی که به آموزش، حفاظت و رشد جسمی کودکان و تشویق در زمینه حمایت از حقوق آنها مربوط می شود، تلاش چشمگیری در زمینه پرورش اجتماعی کودک در عمده ای از کشورهای جهان وجود ندارد. در این مورد کشورهای توسعه یافته حالت استثنا دارند. این کشورها با گذر از رفع مشکلات توسعه نیافتگی و همپای پیشرفت علم و فن، در زمینه تأمین اجتماعی کودکان به نحو قانونمندی گام برداشته اند و مسائل کودک را در ابعاد مختلف مورد برنامه ریزی قرار داده اند. در حالی که سهم کودکان آنها نسبت به تمام کودکان جهان ۹ درصد است. در دیگر کشورهای جهان تنها در بعضی از کشورهای در حال توسعه درباره رعایت حقوق کودک و تأمین نیازهای فکری و جسمی و شرایط کودکی او اقداماتی صورت گرفته که سهم قابل توجهی از آنها نیز در حد طرح مسأله باقی مانده و کمتر جنبه عملی داشته است." [۲]. در این راستا، ابتدا به ویژگی فضاهای شهری مناسب کودکان اشاره می شود و سپس به منظور استفاده از تجربیات کشورهای توسعه یافته و مقایسه تطبیقی این کشورها با ایران، چند کشور در این خصوص مورد بررسی قرار می گیرد.

۶. ویژگی فضاهای شهری مناسب کودکان

با توجه به شناخت حقوق و نیازهای کودکان، باید فضاهای شهری و محیط پیرامون آنها ویژگی های بخصوص را داشته تا از این طریق بتوانند پاسخگوی آن حقوق و نیازها باشند. یکی از این ویژگی های فضایی امنیت فضا است، زیرا کودکان با امنیت ذهنی و ایمنی فیزیکی، فضای عمومی محله و شهر خود را به عنوان قلمروی مسکونی و در امتداد فضای خانه خود تصور می کنند. از جمله مواردی که در ایجاد حس امنیت در کودکان مهم جلوه می کند، استفاده از نشانه های قابل درک برای کودکان و خوانایی محیط (به وسیله رنگ ها، مصالح، رابطه و نظم)، ایجاد پیاده راه و امکان عبور از خیابان در شهر، کاهش جرایم خیابانی و قابل دفاع بودن گذر و تناسب مقیاس برخی عناصر فضایی شهر با کودکان است [۱۳].

لذت و اعتماد بنفس، خلاقیت، ماجراجویی و کشف از دیگر ویژگی های است که فعالیت در فضاهای جمعی شهر، باید آنها را به دنبال داشته باشد. تعامل کودکان در محله ها باعث انگیزش حس تعلق به مکان و هویت در کودکان می شود. تعلق مکانی در واقع رابطه ای است که میان کودک و محیط برقرار شده و بر اساس این رابطه محیط به یک لنگرگاه روانی تبدیل می شود. بنابراین تعلق به مکان از عناصر تقویت کننده هویت است و احساسی که به مرور زمان شکل می گیرد [۱۵]. از آنجایی که کودکان ذاتاً موجوداتی زیست دوست و طبیعت خواه متولد می شوند، طبیعت دیگر ویژگی فضایی مناسب برای کودکان است. بهترین رابطه کودک با طبیعت تجربه و لمس آن است. ایجاد مناظر مثر شهری، امکان این فعالیت، جستجو و در نتیجه رشد و

خلاقیت کودکان را فراهم می کند و از این رو باید در برنامه های شهری توسعه شهری برای بازگرداندن طبیعت به منظر شهری و افزایش تماس و تعامل آن با کودکان تلاش کرد [۱۶].

۶-۱- کانادا

اساس توجه در کانادا بر مبنای شخصیت بخشیدن به کودکان است. به عنوان مثال هر برنامه یا بروشور یا جزوه راهنمایی که برای بزرگسالان انتشار می یابد، مشابه آن نیز برای کودکان تهیه و در اختیار آنان قرار می گیرد. مثلاً در هنگام ورود مسافران به یک شهر، ضمن آن که نقشه راهنمای شهر و اطلاعات مورد نیاز بزرگسالان در بدو ورود به شهر یا از طریق اتوبوس ها، هواپیماها و قطارهایی که به مکان مورد نظر می روند، ارائه می شود، نقشه راهنمایی که موقعیت تأسیسات تفریحی کودک، باغ وحش، مکان های تفریحی و ورزشی، پارک کودک، موزه علوم و کتابخانه کودک در شهر مورد نظر را نیز مشخص ساخته در اختیار کودک قرار می گیرد [۲]. در محله ها، برای پیاده روی، شننا، گلف و انواع دیگر بازی ها مکان هایی تعبیه شده است تا کودکان و نوجوانان از آنها استفاده کنند. در محله هایی که امکان ایجاد این فضاها وجود ندارد، از امکانات مدرسه ها یاری گرفته می شود. در هر محله مرکز محله ای وجود دارد که انواع فعالیت های ورزشی مانند تنیس، گلف، استخر شنا را در خود فراهم آورده است. هر مرکز محله همچنین دارای تأسیسات آموزشی نقاشی، موسیقی، رایانه، ادبیات و مانند آنهاست [۲]. این قبیل مراکز پارک مرکزی و تفریحی (Central and Recreational Park) نام دارند و مجهز به انواع تأسیسات مورد نیاز کودکان می باشند. در این پارک ها، فضا برای گردش کودکان در کنار خانواده آنها تعبیه شده است. هر شهر نیز برای تفریح خانواده ها و فرزندان آنها دارای پارک های بزرگ حاشیه ای یا برون شهری است که در آنها امکانات مختلفی مانند قایقرانی یا اسکی، بر حسب شرایط محیط و فصل وجود دارد [۲]. تصاویر ۱ و ۲ مربوط به یک پلازای شهری است که در انتاریو (Ontario) کانادا واقع شده است که در سال ۲۰۱۱ گشایش یافت. هدف از طراحی این پروژه، بهبود تصویر شهر و کیفیت زندگی بوده است. در این پلازا، نوع آوری در ایجاد فعالیت ها، فرم ها و فضاها در کنار فرهنگ محلی به چشم می خورد که مظهر روح و تاریخ و فرهنگ شهر است.

شکل ۱- پلازای شهری در انتاریو [17]

شکل ۲- پلازای شهری در انتاریو [17]

تصاویر ۳ و ۴ منطقه ای است در مرکز شهر تورنتو (Toronto) کانادا که یک پارک شهری چند وجهی محسوب می شود. در این پروژه به انعطاف پذیری و تنوع به عنوان اصول اساسی در طراحی پارک توجه شده است. در عین حال که یک فضای آرام برای فرار از هرج و مرج از زندگی شهری است از سوی دیگر فضایی برای تعامل اجتماعی نیز می باشد.

شکل ۳- پارک در تورنتوی کانادا [18]

شکل شماره ۴- پارک در تورنتوی کانادا [18]

تصویر ۵، مرکزی برای خانواده واقع در کانادا است و فضایی در هماهنگی با ریتم طبیعی اطراف آن می باشد.

شکل ۵- مرکز خانواده در وینیپگ کانادا [19]

۶-۲- آمریکا (نیویورک، محله های PS 23 Sound و PS 244 Sound)

این دو محله به سال ۱۹۵۰ میلادی توسط گروه معماری و شهر سازی J.S. و همکاران طراحی شده، مدیر طراحان این شرکت را شخصی به نام جان استفانو که دوره شهر سازی خود را در دانشگاه معماری اوهایو به اتمام رسانده بر عهده داشته است. فضاها و مبلمان شهری مستقر در این دو محله که در منطقه بروکلین شهر نیویورک واقع شده است، بر مبنای آموزش پدیده های صوت و تجربه ترکیب اصوات به منظور خلق یک موسیقی در محیط، همراه با تامین امنیت لازم برای استفاده کنندگان این فضاها، شکل یافته است. هدف از این طراحی دستیابی به فضاها و مبلمان شهری مطمئن و کارا در خصوص آموزش محیطی برای کودکان به منظور فراگیری و کسب تجربه های مختلف در ارتباط با ابعاد متفاوت علم فیزیک صوت بوده است. ساده گرایی در ساختمان های این دو محله بسیار مشهود است. ساختمان های مسکونی به صورت آپارتمان های دو، سه و یا چهار طبقه است و در بعضی از مناطق به خصوص در مرکز محله می توان ساختمان های یک طبقه را نیز مشاهده کرد. فضای خانه های مسکونی در این محله ها بسیار کوچک و فاقد حیاط می باشد، بنابراین در این دو محله فضاهای شهری تفریحی و آموزشی واحد عملکرد حیاط خانه نیز می باشد. از آن جا که ساکنان این دو محله اکثراً سیاه

پوست‌های آفریقایی تبار هستند لذا توجه به هویت و آداب و رسوم آنها از جمله مواردی است که در طراحی مورد نظر بوده است. لازم به ذکر است در این محله، فضاها و مبلمان شهری گوناگونی، برای گروه‌های سنی متفاوت کودکان در نظر گرفته شده، چرا که طبق نظریه رشد کودک، کودکان در سنین متفاوت قابلیت‌های کالبدی و ذهنی متفاوتی را دارند و هر چه سن آنها بیشتر می‌شود توانایی‌های کالبدی و رشد ذهنی آن‌ها افزایش پیدا می‌کند [۲۰]. تصویر ۷ و ۶: محله PS 23 Sound Playground, نیویورک آمریکا می‌باشد که آموزش محیطی و تجربه ترکیب اصوات را برای کودکان ممکن می‌کند.

شکل ۶- محله PS 23 Sound در نیویورک [21]

شکل ۷- محله PS 23 Sound در نیویورک [21]

۳-۶- بریتانیا

شهرداری‌ها، شرایط عمومی شهرها را به نحوی آماده کرده‌اند که امکانات شهرها را به روی کودکان می‌گشاید. به عنوان مثال، در فروشگاه‌های بزرگ مرکزی شهرها و در قسمتی از این فضاهای تجاری که اختصاص به فروش اسباب بازی دارد، قسمتی نیز به صورت مجانی برای بازی کودکان با اسباب بازی‌های موجود فروشگاه اختصاص دارد تا در این مورد اگر خانواده کودک امکان خرید اسباب بازی برای او را ندارد، حتی الامکان کودک بتواند برای مدتی اگرچه کوتاه با این وسایل به بازی بپردازد. سازمان تأمین اجتماعی بریتانیا همچنین اقدام به ایجاد تسهیلات ویژه ای برای کودکان و معلولان جسمی و سالمندان کرده است [۲]. از تسهیلات ویژه برای کودکان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

تصویر ۸ فضایی است جهت برگزاری رویدادهای اجتماعی رایگان برای خانواده‌های محلی و کودکان که شامل کارگاه‌های آموزشی انیمیشن، نمایش فیلم، آزمایش‌های علمی و ... که در ۱ اکتبر سال ۲۰۱۶، با ساختاری که به سرعت می‌توان آن را مونتاژ کرد برای حمایت رایگان از جوامع محلی و فضاهای مدنی راه اندازی شد.

شکل ۸- Second Dome در لندن [22]

در لندن، مناطقی وجود دارد که مختص کودکان می‌باشد که زندگی واقعی در جهان را برای کودکان ۴ تا ۱۴ سال معرفی می‌کند جایی که آنها می‌توانند بازی و کشف کرده و دنیای بزرگسالی را آموزش دیده و تجربه کنند. کودکان می‌توانند بیش از ۶۰ فعالیت مختلف بر اساس شرایط، دنیای کار واقعی را امتحان کرده و با کارهایی مثل خلبانی، مجری‌گری تلویزیون، دندانپزشکی و آتش‌نشانی آشنا شوند. دیگر محل‌های کار شامل تئاتر، ایستگاه رادیویی، بانک و ... است که در آن کودکان می‌توانند مدیر، کارمند و هر نقش متناسب دیگری را برعهده بگیرند. برای این تلاش کودکان پول نیز پرداخت می‌شود و کودکان می‌توانند پول خود را در بانک گذاشته و سپس از دستگاه پول خود را برداشته و غذا، هدیه و ... تهیه کنند. چنین مکان‌هایی با تاکید بر آموزش از طریق عمل و دادن نقش دیگری به کودکان، آنها را وادار به تصمیم‌گیری برای خود می‌کند [23]. تصویر ۹، مربوط به پارک شهر بیرمنگهام است که ساختار آن به گونه‌ای است که پیوند عابر پیاده را با مرکز شهر فراهم می‌کند. و دارای مسیرهای دوچرخه با هدف کاهش اتکا به اتومبیل است.

شکل ۹- پارک "است‌سایدسیتی" در بیرمنگهام [24]

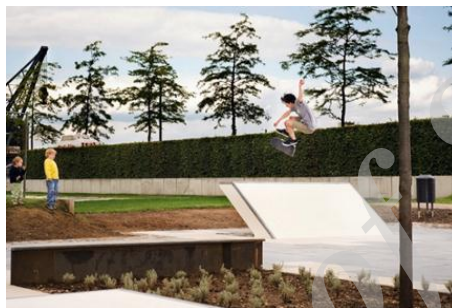
۶-۴- آلمان

در دوران بعد از جنگ دوم جهانی و فروپاشی آلمان نازی، یکی از مسائلی که در این کشور _آلمان غربی_ مطرح بود، جلوگیری از گرایش روحیه خشن و نظامی‌گری در میان افراد جوان بود. در عین حال توجه به مسائل اجتماعی و ترویج عواطف انسانی، باعث آن شد که در به کارگیری سیاست‌های اجتماعی بر روی کودکان سرمایه‌گذاری بیشتری شده و پرورش شخصیت آنها به عنوان یک هدف دنبال شود [۲]. شهرداری‌ها و سازمان‌های تأمین اجتماعی در بهسازی و آماده‌سازی محیط برای تمام اقشار جمعیت و بویژه کودکان در کنار هم قرار دارند [۲]. در ارتباط با نهادهای شهری، شهرداری‌ها از محل عوارض اخذ شده، به ایجاد یا گسترش خدماتی مانند ایجاد مهد کودک، فضای بازی کودکان، پارک و تأسیسات سالم تفریحی می‌پردازند [۲]. فضاهای تفریحی بزرگسالان و کودکان با هم فرق می‌کند. کودکان حق استفاده از فضاهای تفریحی بزرگسالان را ندارند و فقط می‌توانند به فضاهای تفریحی مربوط به خود وارد شوند. از ۱۶ سالگی به بعد هم آنها فقط تا زمان

مشخصی از روز مجاز به استفاده از این فضاها تفریحی می‌باشند [۲]. تصویر ۱۰ و ۱۱، پارکی است طراحی شده برای اسکیت که عناصر و مصالح به کاررفته در آن در فصول مختلف سال از استحکام کافی برخوردار بوده و فضایی ایمن را برای اسکیت سواری فراهم می‌کند. در عین حال دارای ارتفاع‌های مختلفی است تا هنگام پرش و فرود چشم اندازه‌های سبز و درختان پارک به زیبایی در معرض دید قرار بگیرد.

شکل ۱۰- پارک اسکیت در کلن آلمان [25]

شکل ۱۱- پارک اسکیت در کلن آلمان [25]

۵-۶- چند کشور دیگر

علی‌رغم وجود قوانین و مقررات مربوط به حقوق کودک هنوز هم سهم قابل توجهی از کودکان به معیارهای مورد نظر به منظور رشد و تربیت سالم خود دست نیافته‌اند [۲]. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، عمده‌ترین هدف این کشورها، به جلوگیری از وجود شرایط نامطلوب برای کودکان جلب شده و کمتر در زمینه تأمین امکانات رفاهی آنان، آنگونه که در کشورهای توسعه یافته آمد، مجال باقی مانده است. کشور برزیل یکی از این کشورهاست که با انبوه ۷ میلیون نفری کودکان شاغل روبرو می‌باشد. عمده‌ترین دلیل کار این کودکان را فقر به وجود آورده است [۲]. اما در فیلیپین اقدامات موثری برای مبارزه با این شرایط صورت گرفته و دولت با استفاده از مشارکت‌های مردمی در جهت بهبود شرایط کودک گام برداشته است [۲]. و در کشور هند، یکی از برنامه‌های مهمی که به منظور بهبود شرایط کودک انجام شده و به گسترش رعایت حقوق او منجر گردیده، به ایجاد مراکز مراقبت از کودکان، مراکز بازی، آموزش، بهداشت و برگزاری جلسات گردهمایی مادران و زنان یا خدمات ادغام شده پرورش کودکان باز می‌گردد [۲].

۶-۶- ایران

در ارتباط با رعایت مسائل حقوق کودک در ایران، سازمان‌ها و نهادهای مختلفی وجود دارد که از جمله آنها می‌توان به فعالیت‌های یونسف در ایران، انجمن حمایت از حقوق کودکان و موسسه پژوهشی کودکان دنیا اشاره کرد [۲]. علی‌رغم وجود قوانین مصوب و گسترده حقوق کودک و تعمیم مصوبات اعلامیه جهانی حقوق کودک و کنوانسیون‌های آن در کشور

و اقدام سازمان‌های حمایت از حقوق کودک، از گذشته دور تا به امروز رعایت این حقوق برای کودکان با ضعف روبرو بوده است [۲].

۶-۶-۱- بی

توجه به مفهوم شهرهای دوستدار کودک در ایران سابقه چندانی ندارد. شاید بتوان گفت اولین توجه جدی به این موضوع پس از زلزله مخرب سال ۱۳۸۲ در بوم صورت گرفت به گونه‌ای که سازمان یونسف با همکاری دیگر نهادها، پروژه شهر دوستدار کودک را با هدف مشارکت جمعی بچه‌ها تعریف و آن را هدف گذاری نمود. بر اساس اهداف تعریف شده، موضوع مشارکت جمعی بچه‌ها و توجه به خواست‌های آنها بسیار مورد اهمیت بود. به این منظور، در پروژه "شهر دوستدار کودک بوم" کار گروه‌هایی در رابطه با موضوعاتی نظیر مسکن، مدرسه، زمین بازی، همسایگی و شهر تشکیل شد. برای هدایت موضوعات از تعدادی معمار جوان با عنوان تسهیل کننده استفاده شد تا از طریق آنها و توسط روش‌های مشارکتی بتوان نظرات بچه‌ها را در ارتباط با ویژگی‌های محیط مورد نظرشان به دست آورد. در این پروژه‌ها کودکان ۶ تا ۱۳ سال مشارکت داشتند و نظرات خود را با روش‌های مختلف ابراز می‌کردند. عمده اهداف در نظر گرفته شده برای این طرح عبارت بود از: تقویت مشارکت کودکان؛ باید به بچه‌ها فرصت داد تا درباره محیط دور و برشان تصمیم‌گیری کنند. این موضوع نباید بعد از اینکه تصمیم گرفته شد صورت بگیرد بلکه باید در حین تصمیم‌گیری بچه‌ها را دخالت داد. بالا بردن آگاهی اجتماعی: برای تقویت احترام به حقوق بچه‌ها باید جامعه را آگاه کرد. تمام سطوح مختلف اجتماع بایستی نسبت به این موضوع آگاهی یابد.

توجه به نیازهای بومی: در این طرح‌ها باید به نیازهای خاص بچه‌ها، خانواده‌ها و اجتماع توجه کرد. توسعه استراتژی‌های شهری برای بچه‌ها: دولت و بخش‌های قانونگذار باید به نیازهای شهری بچه‌ها مانند تأمین ایمنی، دوری از خشونت و ... توجه خاصی داشته باشد.

بودجه‌های سازمانی بچه‌ها: دخیل کردن افراد و نهادهایی که می‌توانند در تأمین بودجه طرح‌ها را یاری برسانند. تقویت مشارکت: بالا بردن انگیزه‌های تمامی گروه‌های ذینفع در بالا بردن و تقویت مشارکت همه. ظرفیت سازی: بالا بردن امکانات و توانایی‌ها و توسعه بالقوه ظرفیت‌ها برای نسل‌های آتی. بالا بردن دانش و آگاهی، کمک به معنادار نمودن روش‌های مشارکت [۲۶].

۶-۶-۲- قزوین

بررسی‌ها نشان می‌دهند، امکانات و تسهیلات شهر برای کودکان بسیار ناچیز بوده و جز چند بازیگاه کودک و پارک‌های شهری، فضای خاص دیگری برای آنها در نظر گرفته نشده است. قزوین شهری است که به سرعت به سوی پیشرفت و تبدیل شدن به یک کلانشهر قدم برمی‌دارد. توسعه روزافزون شهر و ساخت و سازها در سالهای اخیر، به طور کامل محسوس می‌باشد. فضاهای محله‌ای جای خود را به سرعت به مسیرهای حرکت وسایل نقلیه و ساختمان‌های مرتفع می‌دهند. اما آیا در این حرکت و توسعه سریع، کودک و جایگاه او در شهر در نظر گرفته شده است؟ دامنه فعالیت کودکان در قزوین، گذشته از واحدهای مسکونی کوچک و بزرگ، به مدرسه‌های اغلب با جمعیت زیاد و نسبتاً با سرانه‌های ناکافی محدود می‌شود. پارک‌هایی که قسمتی از آنها به کودکان اختصاص یافته و تعداد محدودی بازیگاه مخصوص آنها. کمبود مراکز تفریحی در اغلب اوقات سال کودکان را به سوی خیابان‌ها فرامی‌خواند که به سرعت در حال افزایشند. این چنین گذران اوقات فراغت، یکی از جدی‌ترین مخاطرات برای کودکان و والدین در ارتباط با کودکانشان است [۲۷].

۶-۳- تهران

در تهران، شرایط شهرسازی برای پرورش کودک آمادگی لازم را نیافته است [۲]. از سوی دیگر، کودکان تهران با این شهر آشنایی کامل ندارند، آنان حداکثر محیط پیرامون خانه خود و یا خیابان‌هایی را که بنا بر دلایلی مورد استفاده قرار می‌گیرد، می‌شناسند و با بقیه شهر آشنایی ندارند. از همین روی معابر و بافت‌های شهری و علائم راهنمایی و جهت دهنده، برای کودکان تهران خوانا نیست. آنچه که در این شهر ساخته شده برای بزرگسالان است. اصولاً کودکان در زمینه‌های مختلف در عرصه حرکت در خیابان، در فضاهای زندگی و تماس خانوادگی و در زمینه‌های شخصیت دادن به خود با مشکل مواجه می‌باشند [۲]. شرایط پریاهوی تهران، حجم ساختمان‌ها که بر اغلب آنها دود و گرد و غبار ناشی از آلودگی هوا نشسته، تابش نور بیش از حد در معابر عمومی و کمبود آن در ساختمان‌های مسکونی همجوار با هم، جایی برای آنکه کودک معصوم طبیعت را در آن پیدا کند، باقی نگذاشته است [۲]. علی‌رغم وجود تأسیسات و نهادهای مرتبط با کودک، هنوز سهم عمده‌ای از کودکان تهران از امکانات اجرایی زیستی و حقوقی که لزوم آن برای هر جامعه‌ای ضروری است، برخوردار نمی‌باشند [۲]. از جمله نهادهای بین‌المللی موجود در تهران که در کتاب آماده سازی شهر برای کودکان (اسماعیل شیعه) آماده است می‌توان به این موارد اشاره کرد: صندوق بین‌المللی فوق‌العاده سازمان ملل متحد برای کودکان (UNICEF) و آی‌سی‌سکو (ISESCO). تصویر ۱۲ پارکی است در منطقه ۲ شهر تهران که قسمت اختصاص یافته به فضای بازی کودکان در نزدیک رودی بدون در نظر گرفتن بخش امنیتی و حریم قرار گرفته است که می‌تواند ایجاد خطر کند.

شکل ۱۲- فضای بازی کودکان در منطقه ۲ شهر تهران

تصویر ۱۳ مربوط به فضا و مبلمان بازی کودکان است که بدون داشتن طراحی مناسب کودک و فضا، بصورت آماده و پیش ساخته در محل نصب شده است.

شکل ۱۳- پارکی در منطقه ۲ شهر تهران

تصویر ۱۴ در گذشته محل قرارگیری ریل راه آهن بوده، که با برداشتن خطوط راه آهن این فضا به دلیل همجواری با مدارس ابتدایی، محل بازی و تردد کودکان شده است. که به دلیل عدم استفاده از مصالح مناسب، عدم رعایت نکات ایمنی و همچنین نداشتن مبلمان شهری مناسب کودکان، تبدیل به فضایی بسیار نامناسب برای کودکان گشته است.

شکل ۱۴- محل سابق قرار گیری ریل راه آهن در منطقه ۱۷ شهر تهران

۷. جامعه آماری

در این تحقیق برای شناخت نیاز و انتظار کودکان از فضای شهری پیرامونشان از تکنیک نقاشی استفاده شده است که بهترین راه برای آشنایی با نظرات آنهاست زیرا بیشتر کودکان به نقاشی کردن علاقمند هستند و آن را محل مناسبی برای خواسته‌ها و آرزوهای خود می‌دانند. از این رو از پنجاه کودک ساکن تهران در رده سنی بین هفت تا دوازده سال خواسته شده است که فضای شهری دلخواه خود را نقاشی کنند (تصاویر ۱۵ و ۱۶).

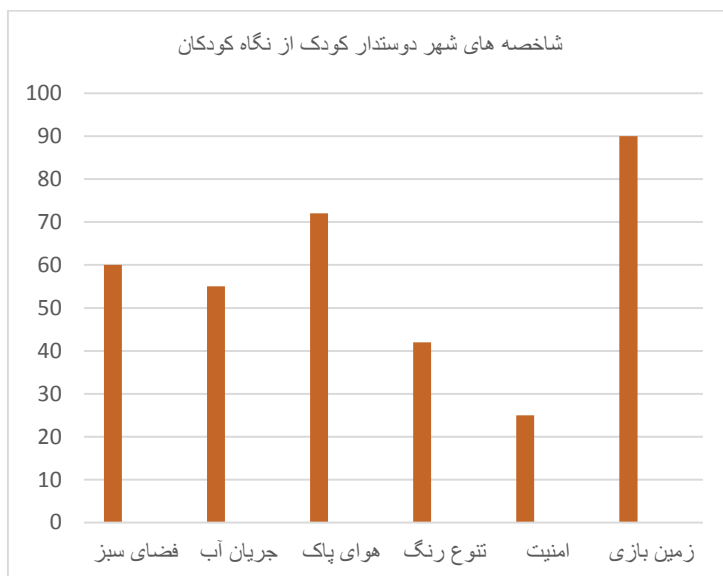

شکل ۱۵- نمونه نقاشی کودکان

شکل ۱۶- نمونه نقاشی کودکان

در این نقاشی‌ها به مواردی چون تنوع رنگ، زمین‌های بازی، هوای پاک، امنیت، فضای سبز و جریان آب تأکید بسیار شده است. که میزان اهمیت هر یک از شاخصه‌ها از نگاه کودکان متفاوت می‌باشد (شکل شماره ۱۷).

شکل ۱۷- بررسی میزان اهمیت شناخته شده های شهر دوستدار کودک از نگاه خودشان

۸. ارائه نتایج تحقیق

کودکان، سازندگان آینده ما هستند. در نظر گرفتن آنها به عنوان یک فرد در جامعه و به طور ویژه در شهرسازی، گامیست تأثیرگذار در شخصیت بخشیدن به کودکانمان. کشورهای توسعه یافته مدتهاست در این راستا قدم برداشته اند. آشنایی با اقدامات آنها در این زمینه و به کارگیری آنها متناسب با شهر و کشور خود می تواند مفید واقع گردد. در این پژوهش تلاش گردید تا تجربیات چند کشور در زمینه حقوق کودک در شهرسازی بیان شده و نکات مثبت و منفی آنها استخراج شود و در قالب جداول با در نظر گرفتن شاخصه ها مهم در شهرسازی مطلوب کودکان ذکر شود (جدول شماره ۲ و ۳).

جدول شماره ۲- مقایسه تطبیقی حقوق کودکان در شهرسازی کشورهای توسعه یافته با ایران (تهران) از نگاه اسماعیل شیعه

شاخصه کشور	آموزش	ورزش و بازی	تاریخ و فرهنگ	استقلال	امنیت	فضای سبز
کانادا	تأسیس موزه علوم و کتابخانه کودک و مکان- های آموزشی (نقاشی و رایانه و...) در شهر	تأسیس باغ وحش، مکان- های تفریحی و ورزشی (زمین گلف و اسکی و...)	پلازا برای آشنایی فرهنگ و تاریخ	تهیه بروشورهای راهنمای شهری برای کودکان		طراحی پارکها برای هماهنگی با ریتم طبیعت
آمریکا	آموزش محیطی و امکان تجربه موسیقی و علم فیزیک صوت	ادغام ورزش، بازی و آموزش از طریق فضاها و مبللمان شهری مناسب	توجه به آداب و رسوم و هویت در طراحی به دلیل وجود رنگین پوستها در منطقه	و فضاها طراحی مبللمان شهری برای گوناگون سنی های گروه متفاوت کودکان	تعبیه مبللمان شهری مطمئن و کارا در عین حال با قابلیت تفریح و بازی	
بریتانیا	ایجاد کارگاههای آموزشی انیمیشن، نمایش فیلم، آزمایشهای علمی	ایجاد فروشگاههای رایگان اسباب بازی و فراهم کردن مسیرهای دوچرخه سواری		افزایش قدرت تصمیم گیری با دادن مسئولیت به کودکان و تجربه دنیای کار، تهسیلات ویژه کودکان معلول		طراحی پارک و فضاهای سبز

		جهت استقلالشان				
چشم اندازهای سبز در طراحی پارک‌ها	ایجاد فضایی ایمن را برای ورزش	تفاوت فضاهای تفریحی بزرگسالان و کودکان	جلوگیری از گرایش روحیه خشن و نظامی گری	فضای بازی و تفریحی و ورزشی برای کودکان در سطح شهر	آموزش مسایل اجتماعی و ترویج عواطف انسانی	آلمان
عدم حضور در طبیعت و نور آفتاب به دلیل آلودگی های زیست محیطی	عدم امنیت کودکان در گذرها و...	نداشتن استقلال فردی کودک	عدم فرهنگ سازی و نادیده گرفتن تاریخ در فضاهای شهری ویژه کودکان	تعداد محدودی پارک با وسایل بازی مشابه و عدم هرگونه تنوع	عدم وجود فضای شهری مناسب برای آموزش کودکان	ایران(تهران)

جدول شماره ۳- بررسی تطبیقی نقاط قوت و ضعف حقوق کودکان در شهرسازی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه با ایران (تهران)

موضوع	قوت	ضعف	پیشنهاد
کانادا	ایجاد امکانات تفریحی، آموزشی، ورزشی، آشنایی با فرهنگ و تاریخ و ایجاد تعاملات اجتماعی در قالب پارک و پلازا در ادغام با طبیعت، طراحی بر پایه شخصیت بخشیدن به کودکان و استقلال	کم دیدن امنیت کودکان در فضای شهری	تقویت حس امنیت در کودکان
آمریکا	توجه به گروه‌های سنی متفاوت کودکان، ایجاد امنیت فضایی برای کودکان، توجه به فرهنگ بومی ساکنین، آموزش از طریق محیط	عدم توجه ویژه به فضای سبز	افزایش سطح فضای سبز، به کاربردن رنگ های متنوع در مبلمان شهری
آلمان	ترویج فرهنگ انسانی و ضد جنگ، ایجاد امنیت شهری برای کودکان، استقلال کودکان از بزرگسالان	کمبود فضاهای آموزش فنی و درسی در سطح شهر	ایجاد فضاهای آموزشی در قالب پلازا و پارک‌ها
بریتانیا	امکان استفاده از وسایل بازی و سرگرمی برای تمام کودکان، امکانات ویژه معلولین، آموزش و ورزش در فضاهای شهری	عدم توجه به ترویج فرهنگ انسانی در سطح شهر	ایجاد فرهنگ سازی مناسب با استفاده از فضاهای بازی و پلازاها
هند	ایجاد مراکز مراقبت از کودکان، مراکز بازی، آموزش، بهداشت و برگزاری جلسات گروه‌های ماداران و زنان	کمبود فضای ویژه کودکان نسبت به جمعیت	افزایش فضای ویژه کودکان و قرار دادن آنها در سطح شهر
برزیل		وجود کودکان شاغل و عدم توجه ویژه به کودکان در فضای شهری و...	آشنایی با حقوق کودکان و شناختن نیازهای آنها
فیلیپین	مشارکت مردم با دولت جهت اقدامی برای احقاق حقوق کودکان		ادامه مشارکت های دولت و مردم به منظور ایجاد فضاهای شهری مناسب کودکان
ایران		وجود آلودگی های زیست محیطی، عدم توجه به حقوق شهروندی کودکان در تمام ابعاد	شناختن کودک به عنوان یک شهروند و آگاهی از نیازها و حقوق آنها و تعمیم آنها در فضای شهری

۹. نتیجه گیری

و بطور کلی بر اساس مطالعات انجام شده این شاخصه ها در قالب نتیجه گیری در راستای بهبود وضعیت شهرهایمان برای کودکان متناسب با نیازها و انتظارات آنان ارائه می گردد:

- مدیریت درست و تدوین برنامه‌های اجرایی برای ایجاد یا بهبود فضاهای شهری برای کودکان و شخصیت بخشیدن به کودکان و ایجاد احساس استقلال در آنها
- استفاده از مشارکت کودکان در طراحی شهری
- تعبیه مکان‌هایی برای پیاده روی و مسیرهای اسکیت و دوچرخه سواری و انواع دیگر بازی‌ها و فضاهای تفریحی مختص کودکان در هر محله
- در نظر گرفتن فضاهایی برای افزایش تعامل اجتماعی
- تأمین امنیت کودکان در شهر و توجه به دسترسی آسان برای آنها
- تنوع رنگ و توجه به زیباسازی فضاهای شهری و مبلمان شهری مناسب کودکان و در نظر گرفتن تاریخ، فرهنگ و آداب و رسوم مختلف در طراحی
- دارا بودن هوای پاک و دوری از آلودگی‌های زیست محیطی و وارد کردن آب و طبیعت به فضاهای شهر و آموزش و یادگیری از طریق محیط

۱۰. قدردانی

با تشکر فراوان از جناب آقای دکتر حسین ذبیحی

۱۱. مراجع

۱. ملکی، ح. (۱۳۸۸). آشنایی با حقوق کودکان، ویرایش اول، تهران، نشر آریژ.
۲. شیعه، ا. (۱۳۹۱). آماده‌سازی شهر برای کودکان، ویرایش سوم، تهران، نشر شهر.
۳. پورجعفر، م. ر. و همکاران، (۱۳۸۹). بررسی تحلیلی چگونگی برانگیزش آفرینشگری کودکان در طراحی فضاها و محوطه‌های شهری با تاکید بر رابطه «خلاقیت» و «طراحی کالبدی» فضاهای بازی کودکان، دو فصلنامه مدیریت شهری، تهران، شماره ۲۵، ۷۲ و ۶۹.
۴. رضویان، ا. (۱۳۷۸). شهر کودک، پایان نامه کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ۱، ۷۳.
5. Woolcock, G., & Steele, W. (2008), *Child-friendly community indicators-a literature review*. Queensland: Griffith university .
۶. اسماعیل زاده کواکی، ع و کیانی، ا. (۱۳۹۱). تحلیل و برنامه‌ریزی شهر دوستدار کودک (CFC) از دیدگاه کودکان (مطالعه موردی: قوچان)، فصلنامه علمی-پژوهشی باغ نظر، تهران، شماره ۲۰، ۵۵.
۷. اسماعیل زاده کواکی، ع. (۱۳۹۰). بررسی و تحلیل شاخص‌های شهر دوستدار کودک (مطالعه موردی: قوچان)، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زابل، زابل، ۱۴۶.
۸. عمید، ح. (۱۳۷۹). فرهنگ فارسی عمید، جلد اول، ویرایش نوزدهم، تهران، نشر امیرکبیر.
۹. معین، م. (۱۳۶۲). فرهنگ فارسی، ویرایش پنجم، تهران، نشر امیرکبیر.
۱۰. کوچک خوشنویس، اح. م. و توحیدی، م. (۱۳۹۳). پیمایشی در بررسی چگونگی فضای کالبدی مدارس در پاسخ به نیازهای آموزشی دانش آموزان با توجه به جهان تغییرات، همایش ملی نظریه‌های نوین در معماری و شهرسازی، قزوین، ۳.
۱۱. شیعه، ا. (۱۳۹۲). مقدمه ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری، ویرایش سی و سوم، تهران، دانشگاه علم و صنعت ایران،
۱۲. دورانت، و. (۱۳۹۱). تاریخ تمدن (خلاصه یازده جلد)، کامیاب، حسین و همکاران، ویرایش دوم، تهران، نشر بهنود
۱۳. بهاروند، ش. (۱۳۹۳). بررسی و بازبینی مفهوم شهر دوستدار کودک از مشارکت سازی کودکان تا استانداردهای طراحی- با ارائه راهکارهای اجرایی و راهبردی، دو فصلنامه مدیریت شهری، تهران، شماره ۳۴، ۲۹۸.
14. Hart, S. N, (1982). The History of Children “ S Psychological Rights. Viewpoints in Teaching and Learning.

۱۵. اسماعیلی، ف. (۱۳۸۵). شهرهای جدید و خاطرات جمعی (نمونه موردی: شهر جدید مهاجران)، مجموعه مقالات شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، تهران، ۲۹.

۱۶. زمانی، ز. (۱۳۸۸). کودک، طبیعت، شهر، ضرورت بازگرداندن منظرهای طبیعی به محیط زندگی کودکان، مجله منظر، تهران، شماره ۴ (۱)، ۶۶.

17. <http://www.archdaily.com/302767/prince-arthurs-landing-brook-mcilroy>.

18. <http://www.archdaily.com/449590/sherbourne-common-pfs-studio>.

19. <http://www.archdaily.com/285818/the-qualico-family-centre-number-ten-architectural>.

۲۰. نصیری نسب رفسنجانی، م و حبیب، ف. (۱۳۸۷). طراحی فضای شهری به مثابه ابزار آموزشی برای کودکان (نمونه موردی ایالات متحده آمریکا- نیویورک)، علوم و تکنولوژی محیط زیست، تهران، شماره ۴، ۱۰۲ و ۱۰۳.

21. <http://sonicarchitecture.com/public-art>.

22. <http://www.archdaily.com/797346/second-dome-dosis>.

23. <http://www.londontown.com/LondonInformation/Attractions/KidZania-London/514c6>.

24. <http://www.archdaily.com/778893/eastside-city-park-patel-taylor>.

25. <http://www.archdaily.com/165327/kap-686-skate-park-metrobox-architekten>

۲۶. کامل نیا، ح و حقیر، س. (۱۳۸۸). الگوهای طراحی فضای سبز در "شهر دوستدار کودک" (نمونه موردی: شهر دوستدار کودک بم)، فصلنامه علمی- پژوهشی باغ نظر، تهران، شماره ۱۲، ۸۰.

۲۷. کربلایی حسینی غیاثوند، ا و سهیلی، ج. (۱۳۹۲). بررسی ویژگی های شهر دوست داشتنی از نگاه کودکان (مطالعه موردی: منطقه دو شهرداری قزوین)، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات شهری، کردستان، شماره ۹، ۶۱.